

Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretim Psikolojisi

Teaching Psychology of Turkish as a Foreign Language

ÖZET

Dil bilimi dilin oluşumu, kökeni, kullanımıyla ilgili konuları insan davranışlarıyla açıklamaya çalışmaktadır. Psikolojinin dilde aktif olarak kullanılması öğretim esnasında oluşan durumlar bu bilim dalının tam ortasında bulunmaktadır. Yabancılar Türkçe öğretim uygulama ve süreçleri de Psikodilbilimi alanına girmektedir. Dil psikolojisi ihtiyacın belirlenmesiyle başlayıp motivasyon ile devam etmektedir. Dilin psikolojik serüveni motivasyon, yaş, statü, başarıma duygusu, önyargı gibi faktörler gelmektedir. Ön yargıyla bakılan kültürler, kültür farklılığının olduğu toplumlar, dünya görüşleri farklılık gösteren toplumlarda dilin öğreniminde güçlükler çıkabilmektedir. Türkçenin yabancılar öğretiminde gerek kültürel gerek sosyal olarak uyum yakalanması gerekmektedir. Uyum sağlanan bireyler Türkçeye karşı önyargılardan veya eleştirilerden kurtularak dili öğrenmeye başlayacaktır. Uyum sağlamak aslında hedef dili pek ok alanıyla birlikte kabul etmek olarak da algılanabilmektedir. Dil öğrenim karmaşıklığından kurtararak daha kolay bir hale getirmektedir. Türkçenin dil psikolojisi veya dil bilimi bağlamında bakıldığı zaman öğrenilmesi ve uygulanması kolay bir dil olarak görülmektedir. Türkçe de var olan bazı dilbilgisi kuralları ve çekimli dil kategorisinde yer alması öğrenimini kolaylaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dil bilimi, psikoloji, yabancı dil Türkçe, motivasyon

ABSTRACT

Linguistics tries to explain issues related to the formation, origin and use of language through human behavior. The active use of psychology in language and the situations that occur during teaching are at the heart of this branch of science. Practices and processes of teaching Turkish to foreigners also fall within the field of Psycholinguistics. Language psychology begins with determining the need and continues with motivation. The psychological adventure of language is affected by factors such as motivation, age, status, sense of achievement, and prejudice. Difficulties may arise in learning the language in cultures that are viewed with prejudice, in societies where there are cultural differences, and in societies with different world views. In teaching Turkish to foreigners, both cultural and social harmony must be achieved. Adapted individuals will begin to learn the language by getting rid of prejudices or criticism against Turkish. Adapting can actually be perceived as accepting the target language in many aspects. It makes language learning easier by removing the complexity. When considered in the context of language psychology or linguistics, Turkish is seen as an easy language to learn and apply. Some grammar rules that exist in Turkish and the fact that it is in the inflected language category make it easier to learn.

Keywords: Linguistics, psychology, foreign language Turkish, motivation

GİRİŞ

Dil psikolojisi çalışma alanı bakımından dört temel beceriyi etkileyen faktörleri ele almaktadır. Anlamlandırma, yorumlama veya sentezleme işlemi psikodilbilim alanına girmektedir. Dilbilimi ve dil psikolojisi birbirine karıştırılmamalıdır. Dil psikolojisi yazma, okuma, konuşma ve dinlemenin gelişmesi için becerileri üzerine çalışmalar yaparken dil bilimi etkileyen faktörler üzerinde çalışmalar yürütmektedir.

Dil bilimi ve psikoloji pek çok alanda kesişmektedir. İki ayrı konu gibi görünse de dil biliminin tarihi sürecinde birçok alanda birlikte hareket etmektedirler. Kesişme noktalarından biri de dil bilimi adına somut sonuçlara ulaşılma istenilmesidir. “Psikolinguistik, psikolojik dil, dil psikolojisi, psikodilbilim, sınır dili programlama, nörolinguistik, psikolojinin dili ve ruhsal dil bilim gibi adlandırmalarla; insan ve hayvan davranışlarıyla ilgili farklı alanın ortak yönleri incelenmektedir” (Taştekin, 2016: 991).

Dil biliminin tarihine bakıldığı zaman temellerinin 1965 yılında Chomsky tarafından atıldığı görülmektedir. Chomsky'nin fikirleri ilk ortaya zaman tepki görse de daha sonraları salt dili inceleyebilmek için gerekliliği kabul edilmiştir. “Psikolojinin dil bilimine katkısı görülmüş ve dil psikolojisi, salt dili incelemekten çok dille ilgili verileri, sosyal ortamlarda, kişilerin konuşmalarına dayalı olarak toplayan, dil konusundaki genellemeleri de bu verilere dayandıran bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmıştır” (Ekmekçi, 1991: 79). Chomsky her bireyin dil

Adem Özkan¹
Emine Özkan²

How to Cite This Article

Özkan, A. & Özkan, E. (2024).
“Yabancı Dil Olarak Türkçenin
Öğretim Psikolojisi” International
Social Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587) Vol:10,
Issue:2; pp:333-341. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10708598>

Arrival: 16 January 2024
Published: 27 February 2024

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

öğreniminin doğuştan kazandığı ve sonrasında geliştiğini belirtmektedir. Bu tezini savunduğu ve bu bağlamda ele aldığı tüm görüşlerine *psikolinguistik* kuram denilmektedir. “Chomsky dil çocukla beraber doğar, yani çocuk; dili doğuştan getirmektedir. Çocuğun doğuştan itibaren tüm dilleri konuşma kapasitesine sahip olduğunu, anne ve babasının ana dili öğrenmesi hususunda çocuğu zorladıklarını, bu çabaların da çocuğu kendi ana dilini öğrenmeye yönlendiğini ifade etmiştir” (Kol, 2011: 15).

Dil bilimi dilin oluşumu, kökeni, kullanımıyla ilgili konuları insan davranışlarıyla açıklamaya çalışmaktadır. “Dil psikolojisi dillerin kökenini, oluşumunu ve kullanım özelliklerini araştıran dil bilimiyle, insan davranışlarını anlamaya yönelik çalışmalar yapan psikoloji biliminin katkılarıyla şekillenmiş bir bilim dalıdır. Dilin edinimi, algılanışı ve kullanımına odaklanır” (Barutçu ve Özbay, 2013: 934). Dil öğrenimi ve kullanımı sırasında ortaya çıkan psikolojik süreçler, bu bilim dalı ışığında incelenir. *Psikolinguistik* veya *Psikodilbilimi* olarak adlandırılmaktadır. Bu bilim dalının inceleme alanlarını aşağıdaki maddeler halinde gösterebiliriz:

- ✓ Dilin insanlar tarafından nasıl algılandığını,
- ✓ Dilin nasıl kullanıldığını,
- ✓ Dil ile zihin arasındaki bağlantıyı,
- ✓ Dil ile düşünceler arasındaki bağlantıyı,
- ✓ Dilin oluşumundaki psikolojik süreçleri,
- ✓ Dil ile deneyim arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Dilin psikolojik süreçlerinin incelenmesinde iki temel amacın olduğunu vurgulamaktadır. (Slobin, 1979; Akt. Ekmekçi, 1991). Bunlar; Dil bilimi ve Psikoloji bilimlerinin öne sürmüş oldukları iddiaların kanıtlanması ile dilin işlevlerinin ortaya çıkarılmasıdır.

Psikolinguistik alanda yapılan çalışmalarda Türkçenin veya yabancı bir dilin öğretilmesi ile ilgili sorular halen daha sonuca bağlanamamıştır. “Dil becerisinin *öğretim* yoluyla mı yoksa *edinim* sonucu mu ortaya çıktığına dair bir ortak kanı henüz oluşmamıştır” (Taştekin, 2016: 992). Hazırlanacak materyaller veya öğretim programları bireylerin becerisini geliştirmeye yönelik olması gerekmektedir.

Yabancılar Türkçe öğretim uygulama ve süreçleri de Psikodilbilimi alanına girmektedir. Ön yargıyla bakılan kültürler, kültür farklılığının olduğu toplumlar, dünya görüşleri farklılık gösteren toplumlarda dilin öğreniminde güçlükler çıkarabilmektedir. “Yabancı dil öğrenimi ele alıp konuşma problemi yaşayan kişilerdeki psikolojik engellerin bazı psikolojik destekli yöntemlerle ortadan kaldırılacağına ve dolayısıyla çok daha gelişmiş bir konuşma becerisine sahip olunacağına inanılmaktadır” (Korkmaz, 2005: 654). Yabancı dillerin öğrenilmemesinin Bulgar psikiyatrist Lazonov’ a göre en birinci sebebi psikolojik durumlar olduğundan bahsetmektedir ve şu şekilde sıralamaktadır:

- ✓ Öğrencinin başarısızlık korkusu,
- ✓ Güven azlığı,
- ✓ Yapamayacağının aşılması veya öğrencinin kendi telkinleri,
- ✓ Dilin zor olduğuna inanılması olarak sıralamaktadır.

Psikolojinin dilde aktif olarak kullanılması öğretim esnasında oluşan durumlar bu bilim dalının tam ortasında bulunmaktadır. “Psikolojik dil bütün insanlar arasında hükmü olan, onlara dokunan, onların değer yargılarını belirleyen, dünyayı ve kendilerini anlamalarını belirleyerek onlara bu konuda *yardım* eden bir anlama haizdir” (Aksoy, 2010: 521). Öğrencilerin dili algılaması, duyguları, dili konuşabilmesi ve davranışları Psikodilbilimi ile açıklanabilmektedir. Dil bilimi ve psikoloji öğrencilerin sınıf içi durumlarını da analiz etmektedir.

- ✓ Sınıf içinde yüzü kızaran,
- ✓ Cümle söylemekte zorlanan veya kekeleyen,
- ✓ Dikkatini derse toplayamayan,
- ✓ Göz teması kuramayan,
- ✓ Bildiği halde sorunun cevabını veremeyen,
- ✓ Dersin tamamını anladığı halde hemen unutan,
- ✓ Cümleleri doğru telaffuz edemeyen veya tam olarak doğru cümleyi anlayamayan,

✓ Öğretmenden ve sınıf arkadaşlarından çekinen tüm bireyler dil psikolojinin inceleme alanına girmektedir.

Dil psikolojisi yabancı dil öğretiminden bahsederken *Sözel Davranış* konusu üzerinde durmaktadır. Bireyler dil öğreniminde sosyal veya bireysel davranışlarını büyük bir kısmını Sözel Davranış olarak betimlemektedir. “Psikologlar, bu açıklama sürecinde dile de temas etme gereği duyarlar. Bunun sebebi, insan davranışlarının önemli bir kısmının sözel davranış olarak adlandırılan dil davranışlarından meydana gelmesidir (Şahin, 1978: 185; Akt. Ergün, 2009: 97). Sözel davranışlar dilin öğrenim sürecinde meydana gelen hareketlerin tamamıdır. Bireyler jest ve mimikleri ile belirli konuları anlayıp anlatabilmektedir.

Dil Psikolojisi Perspektifinde Türkçe

Dil psikolojisi herhangi bir dili ele aldığı zamana dilin toplumsal boyutuna bakmaktadır. Dil öğretilirken psikodilbilim;

- ✓ Toplumsal yapının durumu,
- ✓ Toplumların zihinsel yapısı,
- ✓ Toplumun değer yargıları,
- ✓ Kültürel yapısı,
- ✓ Toplumun alışkanlıkları,
- ✓ Toplumsal kurallar dikkate alınarak dil öğretimi yapılması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Bu maddeler ile oluşturulan durum dört temel beceriyle birleşerek dil öğrenim becerisinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

“Dünya dillerini tek heceli, eklemeli ve çekimli olmak üzere üç başlık altında inceler” Ergin (2003: 8). Türkçe bu kategoride sondan eklemeli dil olarak yerini almaktadır. “Türkçeyi öğrenen bireylerin kelime hazinelerinin gelişimini kolaylaştırmakta, zihinsel işleyişi hızlandırmaktadır” (Özbay ve Barutçu, 2013, 948).

Onan (2009) yapmış olduğu çalışma da Türkçenin eklemeli dil yapısı ile ilgili önemli tespitlerde bulunmaktadır. Türkçenin eklemeli dil yapısı Türkçenin öğrenimine önemli katkılar sunmaktadır. Türkçenin yapısına bakıldığı zaman yalın hal ve çekim ekleri görülmektedir. Yapım eklerinin, çekim eklerinin varlığı ise yazıldığı gibi okunan bir dilin oluşmasına zemin hazırlar. Türkçede yapısal olarak isim ve kökler durağandır. Yapım ekleri ile yeni kelimelerin oluşturulması ve çekim eklerinin aktif olarak kullanılması isim ve kökleri bu durağanlıktan kurtarmaktadır.

Türkçede var olan bazı dilbilgisi kuralları ve çekimli dil kategorisinde yer alması öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Dil öğrenim karmaşıklığından kurtararak daha kolay bir hale getirmektedir. Özbay (2009) yapmış olduğu çalışmalarda fiilimsilerin cümleleri öbeklere ayırarak kısa sürede öğrenmeye katkıda bulunduğu bahsetmektedir. “Eklemeli dillerin bu özelliği, ilgili cümleyi kısa süreli bellekte daha kolay algılanabilir hâle getirir. Bu noktada ana dili eklemeli dil yapısında olan bireylerin algılayabileceği cümle uzunluğu diğer dillere göre daha fazladır” (Onan, 2009: 262). Ek olarak Türkçenin yapısı itibarıyla kelimelerin söz dizimi içerisinde yer değiştirebilmesi bu değişime bağlı olarak yeni anlamlar kazanan cümlelerin olması Türkçenin öğretim psikolojisini göstermektedir.

Türkçe sınırlı kelime ile sınırsız alan oluşturan bir yapıya sahiptir. Yapılan çalışmalar ile sınırsız kelime alanının oluşması Türkçenin öğretilmesi açısından çok büyük önem arz etmektedir. Beyin dil öğreniminde ek ve kökleri ayrı ayrı kabul ettiği araştırmalar sonucu ortaya çıkarılmıştır. Yani beyin yeni öğrendiği tüm kelimeleri ayrı ayrı depolamaktadır. Türkçe ise dil yapısı itibarıyla beyinin işleyin yapısıyla paralel gitmektedir. “Türkçe dil yapısı, kelime kökünün sonuna ilave edilen eklerden oluşur. Bununla birlikte, türetme sırasında çoğunlukla, kelime kökünde ayırt edilemeyen bir değişim olmaz. Bu sebeplerle Türkçe, beyin işleyişine paralel bir dil sistemine sahiptir” (Onan, 2009: 244).

Türkçe yazıldığı gibi okunan bir dildir. Yabancı dil öğrenen bireylerin Türkçe öğrenirken zorlanmama sebeplerinden biride budur. Ek ve kök ilişkisinin bulunması da Türkçeyi diğer dillerden ayıran en önemli özelliklerden biridir. “Türkçeyi öğrenen bireylere, kelimeleri algılama ve işleme kolaylığı sağlamaktadır. Dilimizde, okuma sürecinde gözün algıladığı morfolojik yapıyla, kulağın algıladığı fonolojik yapı, beyne eş zamanlı iletilir” (Onan, 2009: 245).

Türkçenin dil psikolojisi veya dil bilimi bağlamında bakıldığı zaman öğrenilmesi ve uygulanması kolay bir dil olarak görülmektedir. Türkçe öğreniminin kolay ve hızlı olmasının en önemli nedenleri aşağıda birkaç madde ile sıralanmaktadır.

- ✓ Türkçe çekimli bir dildir.

- ✓ Yazıldığı gibi okunmaktadır.
- ✓ Kök-ek arasında bağlantı vardır.
- ✓ Türkçe son takılı dildir. Yani çekim ekleri kelimenin sonuna gelmektedir.
- ✓ Yan cümle ile temel cümleyi diğer dillerdeki gibi bağlaçlarla değil fiilimsiler ile sağlanmaktadır.
- ✓ Türkçe artikel dil yasına sahip değildir.
- ✓ Türkçede fiiller veya isimler cinsiyete göre bölünmez.
- ✓ Türkçede bir kelime hem isim hem fiil olamaz.
- ✓ Türkçede bazı dillerde olmayan ünlü uyumu bulunmaktadır.
- ✓ Ünlü harf bakımından oldukça zengin bir dildir. Buda kelimelerin daha düzgün ve farklı şekilde çıkmasına yardımcı olmaktadır.
- ✓ Türkçede labial, labiodental, alveolar, palatal ve velar ünsüz harfleri bulunmaktadır.
- ✓ Türkçede istisnalar dışında iki sesli ve iki sessiz harf yan yana gelmez.

Türkçe bu ve bunun gibi maddeleri ister morfolojik ister fonetik yönleriyle incelensin Türkçenin kolay öğrenilebilen bir dil olduğunun göstergesi olmaktadır. Dilbilimi, psikodilbilim veya psikolinguistik alanlara da bakıldığında Türkçe öğrenmeye ön yargısı olmayan, kültürel olarak bağlı olan tüm bireyler Türkçeyi kolay ve hızlı öğrenebilmektedir. “Yabancı öğrencilerin kültürel değerleri ve psikolojik alt yapıları Türkçe öğrenme veya öğrenememelerinde etkili olmaktadır. Ana dili Türkçe olmayanlara Türkçe öğretiminde öğrencilerin kültürel değerlerini toplumsal ve bireysel psikolojik durumlarını dikkate almak öğretimi hızlandıracaktır” (Taştekin, 2016: 994).

Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretim Psikolojisi

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi için ilk olarak bireylerin Türkçeyle temasları önem arz etmektedir. Bireylerin ilk temaslarında:

- ✓ Türkçenin dil yapısı,
- ✓ Türkçedeki kelime zenginliği,
- ✓ Türkçe konuşma becerisi,
- ✓ Bireyin dile olan yatkınlığı,
- ✓ Türkçenin öğrenim kolaylıkları,
- ✓ İhtiyacın belirlenmesi,
- ✓ Önyargılardan uzaklaştırılması,
- ✓ Motive edilmesi gibi pek çok konuya açıklık getirilmesi gerekmektedir. Bireyler Türkçe öğrenmeye başlamadan önce önemli olan noktaları en detaylı bir şekilde bilmesi gerekmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde en temel nokta ihtiyacın belirlenmesi durumudur. Bir birey neden Türkçe öğrendiğini bilmesi amacın hedefe ulaşmasındaki en önemli noktalardan biridir. İhtiyacın belirlenmesi dilin psikolojik olarak öğrenmeye hazır olmasının ilk ve en önemli maddesidir. “Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programlarının destekleyici nitelikte olabilmesinin gerekliliklerinden bir tanesinin ihtiyaca yönelik içerik belirlenmesi olduğu ve söz konusu ihtiyacın belirlenmesinin ise öğrencilerin neden Türkçe öğrenmek istedikleri sorusu ile ilgili olduğu söylenebilir” (Tunçel, 2016: 111).

Dil psikolojisi ihtiyacın belirlenmesiyle başlayıp motivasyon ile devam etmektedir. Dilin psikolojik serüveni motivasyon, yaş, statü, başarıma duygusu, önyargı gibi faktörler gelmektedir. Yapılan tüm eğitimler bu farklılıklara göre şekillendirilmelidir. “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde toplumun yapısı, dilin kullanım alanı, dilin sevdirmesi, somut hedeflerin gösterilmesi önemli rol oynamaktadır” (Özkan ve Özdemir, 2023: 24).

Türkçe yapısı itibarıyla kolay ve öğrenimi konuşmaya uygundur. Yazıldığı gibi okunan dillerden biridir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretirken ilk aşama tamamlandıktan sonra öğrenciyi motive etmek gerekmektedir. İç ve dış motivasyonu tamamlayan birey dil öğrenmeye müsait duruma gelmektedir. Motivasyonun ilk aşaması ise bireyleri yakından tanıyabilmektir. Psikolojide özellikle dil öğretimlerinde bireyin tanınması konusunda öğrenme stiline bilinmesi ilk sıra da yer almaktadır. Psikolojide üç çeşit öğrenme stili bulunmaktadır. Bu stiller içerik bakımından

dört temel beceriyi içerisinde barındırmaktadır. “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenme stilleri etkin olarak kullanılması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dilin kullanılmasının gelişmesini belirleyen dört temel beceri bulunmaktadır” (Özkan, 2023: 435).

- ✓ İşitsel öğrenme,
- ✓ Görsel öğrenme,
- ✓ Kinestetik öğrenme olarak psikolojide yer almaktadır.

Bireylerin öğrenme stilini bilinmesi ve sonrasında gruplara bölünerek dil öğretimi yapılması Türkçenin öğrenimi hızlandırmaktadır. “Öğrenme stilleri kişiyi sadece akademik alanda değil sınıf içinde ve sosyal hayatında kendini tanıtabilmesi adına etkin rol oynamaktadır. Öğretim stilleri dil öğretimlerinde etkin olarak kullanılması gereken bir durumdur. Öğretim stillerine göre bölünen sınıflarda dil öğretimi daha etkin olacaktır” (Özkan, 2023: 431).

Türkçenin öğretiminde önemli olan öğrencilerin her alandan analiz yapılabilmesine olanak sağlanmasıdır. Öğrenciler öğrenme stillerine göre analiz yapıp yaş aralığı belirlenip ve özel durumları göz önünde bulundurularak Türkçe öğretilmesi hedeflendiği zaman hedef dil başarıya ulaşabilmektedir. “Özellikle dilsel gelişimin, gelişim psikolojisinin incelediği bedensel, zihinsel, bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerle ilişkisinin incelenmesi Türkçe eğitimi açısından önem taşımaktadır. Bu tür incelemeler, Türkçe eğitiminin dilsel gelişime göre eğitim anlayışı sergilemesine yardımcı olacaktır” (Şahbaz ve Çekici, 2012: 532).

Türkçenin öğretilmesi için zamana uygun ve her bireye hitap eden materyaller hazırlanması gerekmektedir. Hazırlanan bu materyaller bireyleri her alanda kapsayan uygun siteler veya yazılımlar öğrencinin kendini geliştirmesi adına önemli bir faktördür. “Yazılımların öğretici yönleri bulunmasından dolayı derslerde yardımcı birer kaynak olarak kullanılmalarında bir sakınca yoktur. Fakat pedagojik açılarından tamamen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik daha isabetli yazılımlar geliştirilmesi gerekmektedir” (Aslan ve Coşkun, 2016: 235). Hazırlanan materyaller veya yazılımlar tüm öğrenme stillerini kapsayan nitelikte olması gerekmektedir. “Materyallerin öğrenme stiline göre tasarlanması da öğrencilerde etkili öğrenme sağlamaktadır” (Özkan, 2023: 435).

Türkçenin yabancılara öğretiminde gerek kültürel gerek sosyal olarak uyum yakalanması gerekmektedir. Uyum sağlanan bireyler Türkçeye karşı önyargılardan veya eleştirilerden kurtularak dili öğrenmeye başlayacaktır. Uyum sağlamak aslında hedef dili pek ok alanıyla birlikte kabul etmek olarakta algılanabilmektedir. “Türk kültürünü iyi yansıtmalıyız. Klasik ve çağımızı yansıtan metinleri, öğrencilere kazandırmamız gereken dil bilgisi yapılarını da göz önüne almak suretiyle, ders ortamına uyarlarken de bu duruma özen göstermeliyiz. Bunları gerçekleştirilirken Türk insanının çevresiyle kurduğu iletişim birinci plânda olmalıdır” (Barın, 2003: 234).

- ✓ Toplumsal uyum,
- ✓ Kültürel uyum,
- ✓ Dil yapısına uyum,
- ✓ Dilin kullanım alanına uyum,
- ✓ Sosyal hayata uyum gibi bireyin hedef dili öğrenebilmesi adına atacağı bazı adımlar olarak sıralanmaktadır.

Genel olarak yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde belli başlı kuralların olduğu görülmektedir. Türkçenin öğretim psikolojisini anlamak aslında Türkçenin benimsenip kullanılmasıyla ilişkilendirilir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretim psikolojisi Barın, Özkan, Taştekin, Onan, Şahin, Kol, Korkmaz ve Ekmekçi yaptıkları araştırmaların sonuçlarına bakılarak aşağıdaki maddeler öne çıkmaktadır.

- ✓ Yabancı dil olarak Türkçenin yapısı zor değildir. Yazıldığı gibi okunmaktadır. Bu durumu yabancılarda avantaja dönüştürülebilir.
- ✓ Türkçe pek çok toplumla ve kültüre yakın konumda bulunmaktadır. Türkçenin bu yönü uyum aşamasında kullanılması gerekmektedir.
- ✓ İç ve dış motivasyon sağlanmalı ve öğrencileri Türkçenin kolaylığı konusunda telkinler verilip ön yargılardan arındırılmalıdır.
- ✓ Dört temel beceriye hitap eden materyal ve yazılımlar geliştirilmesi Türkçenin öğretimini kolaylaştırabilmektedir.
- ✓ Bireylerin öğrenim stillerinin belirlenip bu doğrultuda gruplara ayrılması Türkçe öğrenen bireyler ile yol alınmasına katkı sağlamaktadır.

Dört Temel Becerinin Öğretim ve Dil Psikolojisi

Dört temel beceri farklı öğretim yöntem ve teknikler kullanılarak yapılmaktadır. Dersin içeriğinin her bireye aynı oranda ve tüm becerileri kullanılarak yapılması her ortam için mümkün olmamaktadır. Sınıf ortamları, sınıf içi veya dışı imkanlar, eğitim modellerinin farklılıkları gibi pek çok neden dört temel becerinin önünde engel teşkil etmektedir. Dört temel becerinin (dinleme, okuma, yazma, konuşma) öğretim psikolojisi ve zorluğuna göre değerlendirmek her birey için farklılık göstermektedir. Ortak olan tek kanı ise dört temel becerinin hedef olarak belirlenen dile göre eğitim verilmedi.

Dört temel becerinin dil psikolojisi de farklılık gösterebilmektedir. Kullanılan metotlar, uygulanan materyaller veya ders yapılan ders kitabı becerilerin değişmesine neden olabilmektedir.

a) Okuma Becerisinin Öğretim Psikolojisi

Okuma becerisi bireylere gösterilen sembollerini okuyup veya yorumlaması olarak nitelendirilmektedir. “Okuma eylemi, bireyin çeşitli sembollerini yorumlaması ya da yazılı bir metni, anlama amacıyla zihinde çözümlemesi olarak ifade edilir” (Özdemir, 1990: 14; Özbay, 2009: 421). Okuma becerisinin etkisini arttırmak ve bireylerin öğrenimlerini kolaylaştırmak için;

- ✓ Seviyeye uygun ve anlaşılır metinler seçilmelidir.
- ✓ Karmaşıklıktan uzak olmalıdır.
- ✓ Günlük hayattaki kelimeler seçilmeli veya anlatılan konu içerisinden kelimeler seçilmelidir.
- ✓ Güncel metinler seçilmelidir.
- ✓ Toplumsal değerler veya ortak kültüre ait metinler seçilmelidir.

Okuma becerisinin bireyin öğrenimine katkıda olmadığı veya istenilen seviyeye çıkmadığı da olmaktadır. Bunun psikodilbilim tarafı ile ele alındığında bazı maddeler ile açıklanabilmektedir. Uçgun (2003) ve Özkan (2022) şu şekilde açıklamaktadır. “Dil psikolojisi, okuma etkinliklerinden önce ve bu etkinliklerle birlikte ortaya çıkan sorunları, bu sorunları tetikleyen psikolojik etmenleri inceler. Bahsi geçen kazanımlar, sadece öğrencilerin ilgi ve tutumlarıyla alakalandırılabilir” (Özbay ve Barutçu, 2013: 954).

- ✓ Öğrencinin fizyolojik veya psikolojik bir kalıtsal (sonra da olabilir) durumunun olabilmesi,
- ✓ Dikkat dağınıklığı (disleksi) durumunun olabilmesi,
- ✓ Bazı ses uyumlarında ve harflerin çıkarılışında problem olabilmesi,
- ✓ Kelimelerin heceleme veya ayrı okumasında problemler olabilmesi,
- ✓ Sosyal baskıdan çekinilmesi,
- ✓ Özgüven gibi pek çok problemlerden dolayı okuma becerisi dil öğretim psikolojisinde önemli bir yer tutmaktadır.

b) Dinleme Becerisinin Öğretim Psikolojisi

Dinleme becerisi bireylerin iletişim kurmasındaki en önemli ikinci etkidir. Konuşma ve dinleme becerileri her bireyin iletişim kurması için gerekli iki faktördür. “Dinleme becerisi, konuşan kişinin vermek istediği mesajı pürüzsüz bir şekilde anlayıp söz konusu uyarana bilinçli olarak tepkide bulunma etkinliği olarak tanımlanabilir” (Demirel, 1999: 34; Özbay, 2009: 50).

Dinleme becerisi daha çok dil eğitimlerinde ilk seviyelerde ve kitap içi dinleme aktivitelerinde çok büyük önem arz etmektedir. Birey sınıf içinde veya dışında duyduğu tüm yeni kelime veya cümleleri kullanabilmesi için çok iyi anlaması gerekmektedir. Anlamanın sağlıklı olduğu yerde konuşma becerisi de gelişmektedir. Dinleme becerisinin etkisi arttırmak için:

- ✓ Dinleme metinlerinde konuşma karmaşası olmaması gerekir.
- ✓ Dinletilen metnin seslendirilmesi anlaşılır olmalıdır.
- ✓ Dinleme metinleri uzun süreli olamamalıdır. Uzun süreli dinleme metinleri birkaç kez dinletilmesi gerekmektedir.
- ✓ Seviyeye uygun dinleme metinleri seçilmelidir.

Bir bireyin konuşabilmesi sesleri ve harflerin çıkışlarını anlaması ile mümkün olmaktadır. Telaffuzu tam olarak bilinmeyen harfler konuşulurken yanlış ifade edilebilmektedir. “Bireyin konuşabilmesi için öncelikle sesleri algılaması ve anlamlandırması gerekir. Bu, beynin işitmeyi ve anlamayı sağlayan alanlarının eş zamanlı çalışmasıyla mümkündür” (Tanrıdağ, 1994: 278) Dileneme becerisinin istenilen seviyede olamamasını psikodilbilimi ve dil bilimciler şu şekilde birkaç madde ile sıralamaktadır;

- ✓ Benzer seslerin veya birbirine yakın harflerin ayırt edilememesi,
- ✓ İşitme problemlerinin olması,
- ✓ Uzun süreli odak probleminin olması,
- ✓ Seslerin oluşturulduğu kelime veya cümleleri kavrayamama,
- ✓ Dinleme metinlerinin tam anlaşılmasına bağlı olarak yetersizlik veya yanıltıcı duygularına kapılma gibi maddeleri yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler için ifade edilebilmektedir.

c) Konuşma Becerisinin Öğretim Psikolojisi

Konuşma becerisi iletişim kurmanın birinci sırasında bulunmaktadır. Konuşma becerisi bir bireyin okuduğu, duyduğu veya gördüğü herhangi bir şeyi en iyi seçtiği kelimeler ile anlatması durumudur. “Konuşma, sözcüklerle oluşmaz, tam tersine sözcükler zihinde planlanmış konuşmanın bütününden ortaya çıkar. Anlamı oluşturan bağlam ve bütünlük, sözcükleri meydana getirir” (Kula, 2012: 96). Konuşma becerisinin öğrencilerde daha etkin kullanmak için:

- ✓ Sınıf içi konuşmalarda ilk etapta belirlenen konu etrafında cümleler kurulmasına önem gösterilmelidir.
- ✓ Öğrencilerden öğretilen kelimeler ile konuşması istenilmelidir. Farklı veya günlük hayatta olmayan kelimelerin hem kullanımı hem de telaffuzu zor olabilmektedir.
- ✓ Öğretmen öğrenciye rahat konuşması için gereken ortamı oluşturmalıdır.
- ✓ Sınıf içi konuşma etkinliklerinde öğretmen ve öğrenci dışında başka öğrencilerin konuşmamasına dikkat edilmelidir. Öğrencinin özel olduğu hissini vermektedir.

Konuşma becerisini etkileyen faktörler arasında en başında sosyal baskılar gelebilmektedir. Yani konuşmak isteyen bireyler ilk olarak içinde bulunduğu sosyal yapıya dikkat etmektedir. Konuşma becerisini etkileyen psikolojik nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Kekemelik veya pelteklik probleminin olması,
- ✓ Konuşurken yüzün kızarması veya terleme,
- ✓ Utangaçlık,
- ✓ Konuşurken heyecanlanmak veya paniğe kapılmak,
- ✓ Akıcı konuşamadan çekinme,
- ✓ Sesin kötü kullanımı veya gereksiz vurgular,
- ✓ Sınıf içi veya dışı sosyal baskı,
- ✓ Özgüven eksikliği,
- ✓ Türkçeyi akıcı konuşamama veya tüm dile hakim olamama,
- ✓ Bilgileri yanlış veya eksik anlatma korkusu gibi pek çok madde yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisi tetiklemektedir.

d) Yazma Becerisinin Öğretim Psikolojisi

Yazma becerisi dili anlatmada kullanılan diğer bir alandır. “Sözcüklerin ve eklerin anlama uygun vurgu ve tonlaması yazma becerisiyle düzenlenir. Bireyin okunan ya da dinlenen metni içselleştirmesi, özümsemesi bu yarım küre sayesinde gerçekleşir” (Onan, 2010: 537). Yazma eylemi öğrencilerin dil becerileri aktif olarak kullandıkları bir alandır. Yazma becerilerinin daha etkin olabilmesi için;

- ✓ Yazdırılacak metinlerin seviyesine dikkat edilmeli,
- ✓ Kelimelerin seçimine dikkat edilmeli,

- ✓ Uzun ve karmaşık metinlerden uzak durulmalı,
- ✓ Sıkıcı ve durağan metinlerden uzak durulmalı,
- ✓ Dil bilgisi kurallarına bağlı kalınmalı,
- ✓ Yazım kurallarına dikkat edilmelidir.

Yazma becerisine öğretim psikolojisi ile bakıldığı zaman bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Yazma becerisi öğrencinin sonuca ulaştığını bir bakıma ürün verebildiğini gösteren bir türdür. Bu beceri türünü etkileyen psikolojik etkenlere bakıldığında bazı maddeler öne çıkmaktadır.

- ✓ Görme bozukluklarına bağlı olarak yanlış yazılan metinler olabilmektedir.
- ✓ Herhangi bir metin okunurken tam olarak kelime, ses veya hecelemelerin anlaşılabilmesi.
- ✓ Akran zorbalığı yazma becerisini çok etkilemektedir.
- ✓ Yazma tutukluğu veya yazma kaygısı.
- ✓ Öğreneye dönüt verilmemesi.
- ✓ Yazılamayan metinlerin sonucunda ötekileştirme gibi pek çok madde yazma becerisini etkileyen psikolojik problemlerdir.

SONUÇ

Psikoloji alanı başlangıçta sadece belli bir alanı kapsasa da gelişim gösteren dünyada birden fazla alanda uygulanmaktadır. Bireylerin psikolojik durumları her alanda ve durumda olduğu gibi öğrenimlerini de etkilemektedir. Dil öğrenimleri her birey için aynı gibi gözükse de tamamen farklı olmaktadır.

Dil öğretimleri dil psikolojisi ile desteklenmelidir. Bireylerin sınıf içi durumları, tavır-davranışları dil psikolojisi ile çözümlenebilmektedir. “Dil psikolojisi alanıyla desteklenen eğitim öğretim süreci, dil problemlerinin de olumsuz etkisini azaltabilir. Bu noktada öğretmen adayları, lisans döneminde ve sonrasında dil psikolojisi ders ve kurslarıyla desteklenebilir. Aileleri bilgilendirmek amacıyla çeşitli seminerler verilebilir” (Özbay ve Barutçu, 2013: 966).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler dilin yapısının kolaylığını bilmesi gerekmektedir. Önyargı ve eleştirilerden kurtularak dilin sosyal yanına bakmalıdır. Dil kullanıldığı zaman gelişen ve değişen bir yapıdır. Bu nedenler imkanlar doğrultusunda dilin aktif kullanılmasına gayret gösterilmelidir. Eğitimciler ise dil öğretim serüveninde oldukça önemli bir yerde durmaktadırlar. “Bireyin seviyesine inerek, onunla göz kontağı kurarak, ismiyle hitap edilerek, normal ses tonu ile jest ve mimikler kullanılarak ve gülümseyerek konuşulmalıdır. Doğru kelimeleri ve dil bilgisi kurallarına uygun cümle yapılarını kullanmaya özen gösterilmelidir” (MEB, 2007: 29).

Dil bilimciler ve Psikodilbilimi araştırmacıları yabancı dil olarak Türkçe veya yabancı dillerin öğretiminde öğrencinin sadece belirli kalıplar ve sınırı çizilmiş bir eğitim modelinin olmaması üzerinde durmaktadırlar. Bu çalışmanın hem eğitimciler hem de öğrencilere öneri niteliğinde bazı konulara dikkat edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

- ✓ Yabancılar dil öğretilirken ilk olarak uyum sağlanması gerekmektedir.
- ✓ Öğrenme stillerine göre öğrenciler gruplanmalı veya dersin formatı düzenlenmelidir.
- ✓ Dört temel becerinin tamamı imkanlar doğrultusunda dil öğretiminde uygulanmalıdır.
- ✓ Temel becerilerin öğretiminde öğretim psikolojine dikkat edilmelidir.
- ✓ Motivasyon verilmeli ve öğrenci başarabileceği fikrine ulaşmalıdır.
- ✓ Önyargılardan arındırılmış, her öğrencinin aynı derecede gelişim gösterdiği sınıf ortamları oluşturulmalıdır.
- ✓ Öğretim stilleri aslında öğrencinin algılama yolunu bulmaktır. Gerekli test veya uygulamalar ile bu mümkün olabilir.
- ✓ Ortak değerler ve kültürel bağlar kurulmalıdır.
- ✓ Sınıf içi veya dışı tüm uygulamalarda öğrencinin anlayabileceği ve günlük hayatta kullanabileceği kelimler seçilmelidir.
- ✓ Özel durumlu öğrenciler ile (duyma, görme veya yazma bozukluğu) gerekirse yeni metotlar kullanarak dili en iyi şekilde kavratılması amaçlanmalıdır.

- ✓ Telaffuz ve üsluba en yüksek derecede önem gösterilmelidir.
- ✓ Öğrencileri ötekileştirmeye veya sosyal baskıya maruz bırakılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ü. (2010). Bir Fatih Hatırası, Yayın Tarihi: 6 Temmuz 2010 Salı (oluşturma: 26.8.2015), www.On5yirmi5.com, erişim tarihi: 03.01.2024.
- Aslan, E., & Coşkun, O. (2016). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Oyun Yazılımları ile Sözcük Öğretimi, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/3, 221-236.
- Barın, E. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Temel Söz Varlığının Önemi. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 13(1), 311-317.
- Demirel, Ö. (1999). Eğitimde Program Geliştirme, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ekmekçi, Ö. (1991). Psikodilbilimin Amacı. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 6-7.
- Ergin, M. (2003). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Ergün, M. (2009). Eğitim Felsefesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21/1-2.
- Korkmaz, V. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde Psikodilbilimsel Zorlukların Psikolojik Destekli Yöntemler Işığında Aşılıp Konuşma Becerisinin Geliştirilmesi (Polis Akademisi'nde Bir Durum İncelemesi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Öğretim Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Kula, O.B. (2012). Dil Felsefesi Edebiyat Kuramları I. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- MEB (2007). (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) MEGEP, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Dil Gelişimi, Ankara.
- Onan, B. (2009). Eklemlenmiş Dil Yapısı. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6/11, 237-264.
- Onan, B. (2010). Beynin Bilişsel İşlevleri Üzerine Yapılan Araştırmalar ve Ana Dili Eğitimine Yansımaları. TÜBAR, Bahar Dönemi, 521-561.
- Özbay, M. (2009). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M., & Barutçu, T. (2013). Dil Psikolojisi ve Türkçe Öğretimi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 6/11, Adıyaman.
- Özkan, A. (2023). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrenciler Üzerinde Öğrenme Stilllerinin Etkisi ve Materyal Uygulamaları. The Journal of Social Sciences, 65(65), 429-442.
- Özkan, A., & Özdemir, C. (2023). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Kazak Öğrencilerdeki Motivasyon Eksikliğinin Nedenleri. Journal of Research in Turkic Languages, 5(1), 21-36.
- Slobin, D. I. (2003). Language And Thought Online: Cognitive Consequences Of Linguistic Relativity, Published in D. Gentner & S. Goldin-Meadow (Eds.), Language in mind: Advances in the study of language and thought (pp. 157-192). Cambridge, MA: MIT Press.
- Şahbaz, N. K., & Çekici, Y. E. (2012). Disiplinler Arası Bir Disiplin Olarak Türkçe Eğitimi, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, 2367-2382.
- Şahin, N. (1975). Dil Psikolojisine Giriş, (D.T.C.F. Yüksek Lisans Ders Notları, Çoğaltma), Ankara.
- Uçgun, D. (2003). Türkçe Öğretimi Açısından Özel Öğrenme Güçlüğü. TÜBAR, 13, 203-217.
- Taştekin, A. (2016). Dil Psikolojisinin İlgi Alanları / Areas of Interest in Psycholinguistics, TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, 11/4.
- Tunçel, H. (2016). Yunan Üniversite Öğrencilerinin Yabancı Dil Olarak Türkçeye Yönelik Algıları ve Türkçe Öğrenme Sebepleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Nisan 2016, 20 (1): 107-128.